

Um bíbliufatanir ...

Frá Sosialinum (Edvard í Skorðini Joensen, blm, 12. jan 96) fekk eg eina áheitan um at taka afturi tað, sum nýliga er sagt um bíbliufatanir. Evnið skuldi vera *Bíbliufatan* – við undirheitinum: *Skal Bíblían fatast bókstaviliga? Skal Bíblían ajourførast?*

Eg gangi út frá, at fyrra undirheitið sipar til tað, eg í samrøðu við Dagný Joensen í Sosialinum 9-12-95 segði um fundamentalistisku bíbliufatanina og viðmerkingarnar, sum sçrliga Heini Lützen (HL) og John í Skermuni (JIS) nakað eftir komu við, meðan seinna undirheitið sipar til mína egnu bíbliufatan og tað, sum HL og JIS tala imóti.

Fyrst tað seinna: *Bíblían* skal sjálvandi ikki ajourførast!

Uml. ár 400 e. Kr. var endaliga avgjørt, at bíblían skuldi siggja soleiðis út, sum vit kenna hana. Tá høvdu teir lærðu í øldir skift orð um, kjakast og mett um tað úrvalið, sum fanst. Alt eftir, um hetta ella hattaritið /brævið/ evangelið skuldi roknast at verða eitt *ekta* jødiskt ella kristið dokument. Úrslitið, teir komu fram til, var tann bíblían (sum merkir *bøkur* t.e. bókasavn), sum vit kenna í dag. Um tað við *ajourførast* meinast, at vit skulu fara og gera hetta arbeiðið umaftur, so er svarið *nei*: Eitt so týðningarmikið dokument skulu vit ikki nerta við! Burtursæð frá tí alstóra týðningi, sum bíblían í hesum líki í øldir hevur havt fyri fólk, og burtursæð frá, at við sømiligari virðing eiga vit at lata gomul ritsovn sleppa at standa í tí líki, vit hava fingið tey, so hava vit onga orsök til at ivast í, at hetta arbeiðið ikki varð gjørt nóg gott, t.e. nóg seriøst og nóg rætt. Bíblían er – eisini í dag! – eitt rit-savn, sum ber *sonn* boð um Kristus og kristindómin!

Men við tí er ikki sagt, at bíblían skal fatast bókstaviliga!

Fundamentalismen

Fundamentalistiska bíbliufatanin gongur út uppá, at bíbliuorðið sum Guðs orð er satt og fullkom-ið til minsta bókstav, eisini við øllum upplýsingum náttúruvísind, søgu og landalæru t.d. Menniskjansligt vit og skil er ikki ført fyri at skyna millum satt og tals í bíbliuni, tí verður bíbliukritikkur hildin at seta spurnartekin við bíbliunnar myndugleika (autoritet), og tað er undir ongum umstøðum loyvt: Menniskju skulu hava ein óvikandi myndugleika at halda seg til.

Men spurningurin um ajourføring ella bókstaviliga fatan er – meira enn eitt

antin/ella – heldur tann stóri spurningurin, um vit í dag boða *sannan* kristindóm. Og mín pástandur er so, at tað ber ikki til við fundamentalistisku fatanini.

Er bíblían Guðs orð?

Bæði ja og nei! *Nei*, tí tikin yvir ein kamb inniheldur hon eisini mannaorð, sum vit mugu vara okkum fyri at útgeva sum Guðs orð. *Ja*, tí bíblían er okkara fremsta kelda til Kristus sum Guðs orð, og tí hann – hóast alt mannaverk! – letur sín boðskap koma so væl fram, at vit um halgubók eins væl kunnu siga, at bíblían er orð Guðs. Bara vit ikki brúka tað um eitthvørt orð í bíbliuni!

Fundamentalistiska bíbliufatanin er – eftir mínum tykki – vandamikil, tí hon skynar ikki millum Guð og bíbliuna: At seta spurnartekin við bíbliunnar myndugleika er ikki eitt og tað sama sum at seta spurnartekin við Guðs myndugleika.

– Ikki tí: Eg ivist onga løtu í, at fundamentalistiska áskoðanin sum allar aðrar er borin av einum reiðiligum ynski um at fata Guð rætt. Og eg skilji eisini væl, at í hesi ótryggu verð er tað freistandi at krækja seg í onkran autoritet, tí so er tað í minsta lagi okkurt, sum er sikkurt! Spurningurin er bara hvønn ella hvat vit velja at umboða tann myndugleikan í okkara lívi, í hesum fœrnum bíbliuna ella tann Guð, sum Kristus hevur boðað.

Men hóast tað reiðiliga ynski er fundamentalistiska fatanin ikki í sær sjálvari reiðilig.

At seta *«Guð sigur...»* frammanfyri hvønn bókstav og hvørt vers í bíbliuni er at gera bíbliuna til nakað annað, enn bíblían sjálv vil vera. Bíblían er ikki ein ævigt galdandi lærubók í søgu, landalæru, náttúruvísund, siðalæru el.ø., men ein boðskapur og vitnisburður – ein prædika, um tú vilt! – um Guð og ta guðstrúnna/fatanina, sum teir ymisku rithøvundarnir sjálvir vóru bornir av. Teir skrivaðu ikki til framtíðina, men til *samtíðina*.

– Og tað er nú heldur ikki so at fundamentalistarnir taka *alla* bíbliuna sum ein óreingiligan myndugleika: Hóast tað tykist ómøguligt at fáa teir at viðganga tað, so er tað – sum hjá øllum øðrum! – teirra *egna* úrval og teirra *egna* fatan av «Guðs-orðum», sum liggur aftanfyri, hvørja ferð sagt verður *«Guðs orð sigur...»*!

Nógv hevði verið vannið, um fundamentalistarnir bara søgdu tvey litil orð fyrst, nevniliga: *Eg haldi, Guð sigur... Tað hevði gjørt*

tað møguligt, at vit kundu tosa saman *sum* *menniskju* og ikki sum nú, at tú hevur Guð og fundamentalistarnar í øðrum partinum, meðan øll vit onnur fáa blakað orð sum *Satan*, *myrkur*, *lygn* o.a. (HL) í høvðið. Tað er eitt bligt og ómenniskjansligt »argument« at brúka Guð og »Guðs orð« at skylda uppá! Virðingin fyri Guði og Guðs orði er stór í okkara fólk. Eg hugsi ikki, at nakað menniskja, sum vil kalla seg kristið, ynskir at seta spurnartekin við *Guðs* myndugleika. Tað skal stórt og nærum ómenniskjansligt dirvi til at muta imóti nokrum, sum *Guð* sigur! Nakað heilt annað er tað at muta imóti tí, sum t.d. HL og JIS – og lat okkum bara taka Olufsen við! – siga um Guð og Guðs orð!

Ymiskar bíbliufatanir...

Orðið *bíbliufatan* brúka vit um allar *heilðaruppfatanir* av halgubók.

Longu í Nýggja Testamenti finna vit eina serstaka bíbliufatan: Sum heild verður Gamla Testamenti uppfatað sum eitt lyfti, sum nú er gingið út við Kristusi.

Tað finst sostatt ein bíbliufatan í bíbliuni sjálvari, sum vit eiga at fyrhalda okkum til.

Eitt annað er so, *hvuussu* vit gera tað...

Katóliska kirkjan lærði, at bíblían varð skrivað undir leiðslu og íblástri heilaga andans, at av somu orsök er skriftin lýtaley, men at kirkjan (=pávin) saman við teirri aldagonglu traditiónini átti sannleikan um ta tulkningina, sum skuldi vera bindandi og eftirfarandi hjá »vanliga« fólkinum.

Tað fekk Luther til at seta bíbliuna sjálva yvir bæði páva/kirkju og traditión.

Hansara stóra gáva til kristinheittina var at fáa bíbliuna útgivna á móðurmálinum. M.a. út frá teirri fatan, at tann einstaka menniskjan nýtist ikki nakran lærustovn millum seg sjálva og Guð, og hvør einstøk menniskja er soleiðis ústýrd frá skapans hond, at hon er før fyri at hoyra gleðiboðskapin við Kristusi.

Men Luther var langt frá teirri fundamentalistisku fatanini, sum heldur, at *hjá onkran verður einki eftir uttan permurnar*, um vit

sjálv skulu velja og vraka, hvat í Bíbliuni er Guðs orð (JIS): Tvørturímóti! Luther stóra virðing fyri bíbliuni sum Guðs orð kravdi nettupp av honum, at hann brúkti sítt vit og skil og sjálvur tók støðu. Í innanganginum til skriftini í Nýggja Testamenti úttalar Luther seg – eftir sínari tíð! – ógvuliga djavt um tey einstøku skriftini og teirra virði. M.a. helt hann, at tað var ivasamt, um Hebrearabrávið, Jákupsbrávið, Judasbrávið og Opinberingina áttu at roknast at vera av líka stórum virði sum hini skriftini, tí í hesum fœrnum sum í øðrum var altíð at spyrja, hvørt tað var *Kristus*, sum var prædikaður. Bíblían er bindandi og eftirfarandi í teimum fœrum, hon vitnar um Kristus, alt annað kundi vera áhugavert og gott til uppbyggingar, men tað lá fast, at tað var ikki bíblían, sum stóð yvir Kristusi, men Kristus sum stóð yvir bíbliuni. Og tað var ikki ein fatan, Luther hevði úr sínum egna hugaheimi, men við nágreiniligari og reiðiligari granskning úr bíbliuni sjálvari.

Vit kundu so eisini nevnt

Gruntvig o.a., sum hava sett *sina* fatan fram alment. Og ta »eksistens-teologisku« fatanina ella ta »frelsu-søguligu« fatanina, fyri nú at nevna okkurt.

Men *nú* er tað – eftir míni fatan! – her hjá okkum mest tann fundamentalistiska og tann – ja, hvat skulu vit kalla hana? Satan – myrkur – lygn? (HL) Ella ta *bíbliukritisku fatanina*? Sjálv haldi eg mína fatan vera ikki minni bíbiliska og bíbliutrúgva enn tann fundamentalistiska heldur seg vera, men eg veit, eg veri ikki tald uppi, har sum hesi orðini verða mest brúkt, so lat meg – eisini fyri at brúka eitt orð sum mótsvarar *fundamentalismu* – brúka heitið tann *bíbliukritiska fatanin*. – Hóast tað í bádum fœrum hevði verið rættast at sagt *fatanir*: Líkaso-væl sum tað finnst bæði hóvligur og viðgongdir fundamentalistar, soleiðis finnst tað eisini bæði hóvligur og viðgongdir bíbliukritikara. – Og hóast markini millum tær ymisku fatanir sjálvandi ikki altíð eru so knífskorin, sum tá tú definerar tey.

Bíbliukritiska fatanin...

Hetta heitið tykist at bjóða mongum imóti. – Helst av eini misskiljing av orðinum *kritikkur*. Soleiðis JIS, sum siterar ein guðfrøðing, sum so við og við misti trúnnu av at fáast vísindaliga við bíbilsku skriftunum. Tað verður skýrt at verða *teologi* uttan *Guð*, at seta *vísundina* yvir *skriftina* (JIS) o.a. Altso nakað, kristin menniskju skulu halda seg langt burtur frá – fyri ikki at missa trúna!

Ja, tað kann verða vandamikið! Í øllum fœrum um tú – sum hesin guðfrøðingurin tykist at hava gjørt – fert at at trúgva teimum ymisku *læranum* í staðin fyri at trúgva Guði! Líka so vandamikið sum tá tú trýrt bókstøvunum í Halgubók, heldur enn at trúgva tí livandi Kristusi! Um tín »trúgv« stendur og fellur við teimum meiningunum, tú altíð hevur havt, teimum trúarsætningunum, tú plagar at halda vera avgerandi, ella teimum pettunum av »puslispælinum« (HL), sum tú *hevur* fingið at hanga saman, við ella uttan hjálp heilaga andans, so skalt tú halda teg vekk! Um tú trýrt Kristusi av tí at hann t.d. gjørdi undurverk, líkaleiðis: So kann tað vera, at tað alt samalt rapar, og tú situr eftir við ongum.

Men trýrt tú harafturímóti *Kristusi*, at hann kann gera undurverk tá og nær hann vil, at hann kann skapa ta trúnnu, sum hann

